

Nederlandse invloed op andere talen

Nederlanders hebben in de afgelopen eeuwen veel woorden aan andere talen ontleend, zoals het hoofdstuk 'Franse invloed' duidelijk heeft aangetoond. Andersom had ook het Nederlands invloed op andere talen buiten Nederland. In de woordenschat van de Duitse en de Engelse taal is menig Nederlandse 'gast' te vinden. Vaak zijn de Nederlandse woorden in de Duitse taal nauwelijks nog te herkennen omdat zij zich hebben aangepast aan de doeltaal. Of wist je dat uit het Nederlandse woord *sinaasappel* het Duitse woord *Apfelsine* is ontstaan?

M1: Erfwoorden, vreemde woorden of leenwoorden?

Woorden, die de Duitse taal uit het Germaans en Indo-Germaans heeft 'geërfd' noemen wij erfwoorden. Naast deze 'oorspronkelijke bewoners' in onze taal is er een groot aantal 'gasten' uit talen in het buitenland. Wij noemen deze leenwoorden, als zij zich sterk of helemaal aan de Duitse taal hebben aangepast. Als deze hun vreemde gestalte hebben gehouden en in intonatie en uitspraak van de Duitse woorden afwijken, worden zij 'vreemde woorden' genoemd.

Bron: Dudenredaktion (Hrsg.) (2001): Duden Herkunftswörterbuch. Etymologie der deutschen Sprache. 3., völlig neu bearb. und erw. Auflage. Mannheim et al.: Dudenverlag, p. 84.

Opdracht 1: Noem voorbeelden voor erfwoorden, leenwoorden en vreemde woorden in de Duitse taal.

Opdracht 2: In de onderstaande tekst staan Nederlandse leenwoorden. Herken jij ze?

M2: Schip ahoi!

Ik ben 30 jaar geleden als matroos op een vrachtschip gaan werken. Wij zijn over alle oceanen gevaren. Soms hebben wij sinaasappels, kiwi's of bananen getransporteerd, andere keren vaten met olie. Als er niets te doen was hebben wij in onze kooien gelegen – of in één van de vele hangmatten. De kapitein hebben wij zelden gezien. Als hij zijn rust wilde, ging hij naar zijn hut, at in de scheepskeuken oesters of stond alleen op dek. Als wij in een haven aanlegden, ging hij vaak naar de stad. Hij ging meestal naar een bibliotheek waar nieuwe Duitse kranten lagen. Soms ging hij ook naar een kwakzalver omdat hij last van zijn rug had. Bij onze reizen hadden wij vaak stormachtig weer maar dat heeft mij nooit gestoord. Niets is indrukwekkender dan hoge golven op de klippen. Sinds één jaar ben ik met pensioen en ons schip heeft zijn beste tijd achter de rug. Het ligt in een werf in Hamburg en wordt gesloopt.

Bron: eigen tekst.

In onderstaande lijst vind jij voorbeelden van Nederlandse leenwoorden in de Duitse taal.

M3: Nederlandse 'gasten' in de Duitse taal

Duits	Opmerking bij de ontlening
Fracht	Het in de 16e eeuw uit het Nederlands in het Hoogduitse overgenomen woord slaat op het Middelnederlandse <i>vracht</i> ('vrachtgeld, scheepslading') dat zelf weer uit het Fries komt.
Matrose	Het woord werd rond 1600 van het Nederlandse <i>matroos</i> ontleend, dat van het Franse <i>matelot</i> ('zeeman') gevormd werd. Het Franse woord komt waarschijnlijk van het Middelnederlandse <i>mattenoot</i> , wat eigenlijk 'mat-slaapkameraad' betekent.

Duits	Opmerking bij de ontlening
Bücherei	Leenvertaling in de 17e eeuw van het Nederlandse <i>boekerij</i> , dat zelf in de plaats was gekomen voor het oudere <i>Librerey</i> van het Latijnse <i>liberia</i> .
Klippe	In de 14e eeuw van het Middel-Nederlandse <i>clippe</i> ('rots in of bij de zee, steile afgrond van de rotskust') ontleend.
Auster	De in de 16e eeuw van het Neder-Duits naar het Hoog-Duits gekomen naam van de eetbare zeemossel werd aan het Nederlands ontleend (Middelnederlands <i>oester</i>)
Apfelsine	De vrucht werd rond 1500 door de Portugezen uit Zuidchina ingevoerd. Naar Noord-Duitsland kwam zij rond 1700 via de Noordzeehavens Amsterdam en Hamburg. Haar Noord-Duitse naam komt van het oudere Nederlandse <i>appelsina</i> (hedendaags Nederlands <i>sinaasappel</i>), letterlijk 'appel uit China'.
dopen, Doping	Ontlening uit de 20e eeuw aan het Engelse <i>to dope</i> of <i>doping</i> . Het basis zelfstandig naamwoord <i>dope</i> ('taaie vloeistof, narcotica, opzweepend drankje') komt van het Nederlandse woord <i>doop</i> ('saus'). Het woord dook op in Zuid-Oost Afrika en werd daar gebruikt voor een alcoholisch, sterk stimulerende drank bij de inboorlingen. De Nederlanders namen dit woord als 'doop' over.
Hängematte	De in het Duits sinds de 17e eeuw gebruikte aanduiding voor een hangende slaapplek (oorspronkelijk speciaal van de matrozen op schepen) werd ontleend van het Nederlandse <i>hangmat</i> (ouder <i>hangmak</i>).
Quacksalber	De verachtelijke uitdrukking voor een 'slechte dokter; persoon die knoeierig zijn geneeskundig werk verricht' werd in de 16e eeuw aan het Nederlandse <i>kwakzalver</i> ontleend, wat eigenlijk 'opschepperige zalfverkoper' betekent.
Stoff	Het zelfstandig naamwoord werd in de 17e eeuw door Nederlands-Nederduitse bemiddeling (vgl. Nederlands <i>stof</i>) aan het Oud-Franse <i>estoffe</i> ('weefsel, doek, goed) ontleend.

Werft	'Scheepsbouwplaats'. Het in de 17e eeuw uit het Neder-Duits in het Hoog-Duits opgenomen woord komt van het Nederlandse <i>werf</i> ('scheepstimmerplaats').
Boss	De uitdrukking in de omgangstaal voor 'Chef' werd eind van de 19e eeuw aan het Engels-Amerikaanse <i>boss</i> ontleend, dat zelf weer van het Nederlandse <i>baas</i> ('Meester, chef') komt.
Koje	'Slaapplaats [op schepen]'. Het woord werd rond 1600 door Middelnederlandse bemiddeling aan het Middelnederlands <i>koye</i> (hedendaags Nederlands <i>kooi</i>) ontleend, wat 'slaapplaats op schepen, vertrek, stal' betekent.
Havarie	'Zeebeschadiging (van een schip of zijn vracht); ongeluk'. Het woord werd in de 17e eeuw door bemiddeling van het Nederlandse <i>averij</i> en het Nederduitse <i>havereye</i> van het Franse <i>avarie</i> ontleend.
Baggern	'Aarde met een baggermachine afdragen'. Het woord is sinds de 18e eeuw gedocumenteerd, en wel eerst in het Neder-Duits. Het werd aan het Nederlandse <i>baggeren</i> ('een waterbed uitbaggeren') ontleend, dat van zijn kant bij het Nederlandse <i>bagger</i> ('bodemslik') hoort.

Bron: Dudenredaktion (Hrsg.) (2001): *Duden Herkunftswörterbuch. Etymologie der deutschen Sprache*. 3., völlig neu bearb. und erw. Auflage. Mannheim et al.: Dudenverlag (De opmerkingen bij de ontlening werden ingekort en gedeeltelijk vereenvoudigd)

Opdracht 3: In welke periode werden de meeste Nederlandse woorden uit de lijst ontleend? Weet jij waarom juist toen? Let op welke voorwerpen de Nederlandse woorden vooral aanduiden.